

KÖNYVISMERTETÉS

TAKÁCS Attila, BAUER Norbert, MOLNÁR V. Attila (szerk.): *Magyarország védett hajtásos növényei*. – Debreceni Egyetem Természettudományi és Technológiai Kar & Magyar Nemzeti Múzeum Közgyűjteményi Központ – Magyar Természettudományi Múzeum, Debrecen–Budapest, 2025, 488 pp. ISBN: 978-963-490-569-1

Az 1982-ben megjelent, 30 növényfajunkat fokozottan védetté és 310 növényünket védetté nyilvánító rendelet „kiegészítéseképpen” vehettük kézbe Csapody István ma már klasszikusnak számító könyvét, amely *Védett növényeink* címmel látott napvilágot. Ebben a fajok részletes bemutatásán túl illusztrációként fekete-fehér fényképeket és színes akvarelleket találunk. A rendelet fajlistájának időnkénti bővítése, változtatása tette szükségessé 1999-ben a Farkas Sándor szerkesztette *Magyarország védett növényei* című nagyalakú könyv életre hívását. Itt viszonylag rövidebb, kötött szerkezetű bemutatásokat találunk, viszont újdonságként jelentkezett valamennyi faj esetében egy durvább léptékű ponttérkép és egyetlen színes fotó. Az azóta eltelt időben jelentősen bővült és az ismereteink gyarapodásával változott a védelmet élvező növényfajok köre, ugyanakkor az egyre intenzívebbé váló tájhasználat miatt élőhelyeik kiterjedése általánosságban csökkent, a megmaradtak állapota pedig romlott, így a veszélyeztetettségük nőtt. Ezért indokolttá vált egy új kötet összeállítása, amely az időközben védetté nyilvánított gombák, mohák és zuzmók nagy száma miatt a hajtásos növényeket (a klasszikus értelemben vett harasztokat, nyitva- és zárva-termőket) foglalja magába.

A kötet gerincét a védelmet élvező hajtásos növények bemutatása adja, ami megjelenésében egységes szerkezetet követ, a szöveges részt illetően – a két korábbi, fent idézett művel ellentétben – viszont szabatos. A tagolatlan jellemzések igazodnak a faj sajátosságaihoz, hazai helyzetéhez, a legfontosabb ismérveket, tudnivalókat tartalmazzák meglehetősen tömören és közérthetően a fontosabb irodalmakra való hivatkozással. Az előfordulásokat a közép-európai flóratérképezés finom léptékű hálótérképei érzékeltetik, a rajtuk alkalmazott 13-féle szimbólum értelmezése azonban igényli a botanikusok nélkülözhetetlen lupéját. A virágzási (harasztoknál spóraérési és spóraszórási) időszakot, valamint újításként a természetvédelmi (korábban eszmei) érték változását diagramokon szemlélhetjük. A magyar és a tudományos név mellett a hazai Vörös Lista szerinti veszélyeztetettségi kategória is megadásra került. A nagyalakú, egy oldalpáron 4 faj bemutatató könyv esztétikai értékét kétségtelenül emelik a színes fényképfelvételek, amelyek száma fajonként egy és hat között változik. A habitusfotók mellett a könnyebb felismerés segítése érdekében többnyire részletfotókat is találunk. A kevés, de elengedhetetlenül használt szakkifejezés feloldását a kötet végén kislexikon-szerűen találjuk. A fajok flóraelemekbe (helyesebben areatípusokba)

való sorolását és azok interpretálását a belső-hátsó borítóoldalakon közreadott elterjedési térképek segítik.

A védett hajtásos növényfajok bemutatásán túl a hazai növényvilág védelmével és veszélyeztetettségével kapcsolatos ismeretek közvetítését egyéb fejezetek is segítik, melyek címei mesélőek. Az Ahogy elkezdődött fejezetben a növényfajaink megóvásának rövid történeti áttekintését tanulmányozhatjuk – vélhetően óvatosságból – a 2007. évvel bezárólag, a Patkócím, gerebcsin, szálkabúb fejezetben pedig a névhasználatot, illetve a hatályos jogszabályban szereplő, de a könyvből kihagyott taxonokat indokolják a szerkesztők. A Fenyegetett örökség részben a védett növényeinket veszélyeztető tényezők részletes taglalása kap helyet szemléletes, esetenként korabeli fényképekkel tarkítva, illetve mementóként védett növényfajokkal kapcsolatos szabálysértéseket és bűncselekményeket röviden felvillantva. Különleges, de szokatlannak is mondható fejezetek az Élet az életen és a Szárnyakon érkező élet. Előbbi bepillantást ad a védett növényfajok természetes kórokozóiba és fogyasztóiba, utóbbi a beporzás jelentőségére és a védett növények viráglátogatóira hívja fel a figyelmet. Az élet él és élni akar fejezet azt tudatosítja, hogy az ember teremtette környezetben is átvészélhetnek – ideig-óráig? – védett növények. Az utolsó, Cselekvő megőrzés rész pedig – elsősorban esettanulmányokra támaszkodva – röviden az aktív természetvédelem lehetséges eszközeit villantja fel. Természetesen a színes fényképek itt sem maradnak el, a kötetet illusztráló mintegy 2600 fotó rendkívül impozánsá teszi e nagyszabású vállalkozást.

Az ezredforduló előtti évtizedtől új lendületet kapó hazai florisztikai kutatás számos hivatásos és amatőr botanikusnak, természetvédőnek köszönhetően jelentős eredményeket mutat fel, melyek egyféle szűréséből és összegzéséből 114 szerző és 127 fotós együttes munkájának eredménye e kötet. Maradandó alkotásukért valamennyijüket elismerés illeti!

A védett növényfajok listájának időnkénti megújítása, módosítása elengedhetetlen, s ebben az évben ismételten várható. Azért, hogy megjelenése után ne váljon rögtön elavulttá e könyv, a szerkesztők ígérik a változások digitális közreadását, a listára felvett új fajok bemutatását, ami mindenképpen dicséretes elgondolás és megoldás.

A kötetet a szerkesztők a sajnos fiatalon elhunyt, de a hazai növényvilág védelméért úttörő munkát végző Németh Ferenc és Seregélyes Tibor emlékének dedikálják, kiknek szakmai tevékenysége sokunknak példaként szolgál, a jövő botanikus generációinak pedig szolgálni fog.

BARTHA Dénes (Sopron)